

Stórverk út á føroyskum

Hanus Debes Joensen, fyrrverandi landslæknir, gevur í hesum døgum á forlagnum Bókagardi út í bók eitt megnarverk — tað er einki minni enn hansara livsverk. Tað er «Læknabók á sjógvi og á landi», sum telur tvey bind uppá umleið ??? blaðsíður.

Bókin er fyrst og fremst ætlað sum lærubók og annars sum bók hjá fakfólki at brúka í sínum arbeiði. Hetta er nevniliga fyrstu ferð, vit fáa eitt so rúgvismikið og fullgiggjað bókaverk innanfyri eitt avist fakfólk, læknafólk, sum er skrivað á føroyskum máli.

Bókin er umframt at vera lærubók eisini ætlað fólki at leita sær ráð í, tá ið á stendur. Hon kann undir konari lærarahond verða nýtt í læruni á sjómannsskúlum okkara og i aðrari undirvísing eisini.

Í formælinum skrivur hævundin, at tað valla á hvørjum ári kemur út slík bók á móðurmáli okkara. Hon er tí skrivað, so at hon eins væl kann nýtast á sjógvi og á landi, tó so at hon er skipað so, at hon fremst av øllum er til siglingarmenn, sum sigla allan sjógv.

Í formælinum stendur víðari:

«Hon er ætlað at svara øllum tí, sum skilagóðir

og áhugaðir næmingar hava spurt um og viljað havt meiri at vita um, enn sum stendur í vanligum bókum av hesum slagi. Við hvørt stendur tað í ongari bók yvirhøvur, tí at eingin hevur drigið tað saman.

Bókin er væl størri enn bókur av hesum slagi eru vanar at vera, men umstøður okkara eru eisini heldur órýsni enn í øðrum londum. Tað hevur verið og verður helst altíð so, at hjá okkum leitar ikki bert tann kropsliga væl útgjørdi, men eisini tann best gávaði parturin av ungdominum, sum hevur ikki eygnabrek, til sjógv-in. Tað er tí eitt annað fólkatilfar enn hjá øðrum, ið eru yvirmenn — menn, sum bæði eru forvitnir, spurnir og duga at lesa.

Mær tykir, at tað hevur stóran týdning á móðurmálinum at kunna lesa um heilsufroðilig evni, og er tað vón mín, at henda bók-in eisini fer at verða lesin av fólki um alt landið, ella ið hvussu er fer at verða nýtt at leita sær ráð í.

Eg havi hildið tað verið neyðugt, nú enn er so lítið til av bókum á føroyskum um tilik evni, at skipa hana, sum gjørt er, so hann, ið lesur skal fáa skil á — so frægt vit í dag vita — hvussu mannakroppur-in er bygdur og tað stríð,

ið er millum hansara og umhvørvi í viðastu merking og hvørji tiltøk, ið eru til at taka, tá ið bagir.

Roynt er allastaðni ikki at leggja upp í tað, sum lært verður í øðrum lærgrenum á sjómannsskúlunum, men bara at gera vart við slíkt, sum læknaligan týdning hevur.

Ogvíliga ringt er at áseta markið millum tað, sum skal vera við í slíkari bók, og hvat ikki. Kortini er tað vón mín, at hann, sum meira enn mansaldur hevur verið lærari á Sjómannsskúla Føroya og limur í vanlukutryggingar-ráðnum hevur fingið ein hóm av hesum, bæði sjúkum og skaðum við-vikjandi.

Starvstovukanningar eru ikki tiknar uppi. Tað hevði tyngt lesturin ov nógv, og eru tí bara tær fáu um kanning av landi.

Altíð hevur tað verið ætlan mín at skriva hesa bók. Men bágarinir hava verið mangir, sum ein og hvør, ið hevur roynt slíkt, vil vita um. Tí vit hava tíverri ikki átt nakað læknaligt mál, og tað, vit áttu, hevur verið tikið upp aftur av fólki eftir donskum. Takið var tí at vita, hvussu teir gomlu mál-bóru seg, at finna gamlar leivdir í málinum frá teirri tíð, teir talaðu føroyskt og royndu at taka upp úr

Hanus Debes Joensen hevur við bókina «Læknabók á sjógvi og á landi» framt eitt avrik, ið fer at standa sum ein varði í føroyskari bókmentasøgu. Við henni er enn eitt tyðandi stig tikið okkara mál til frama.

egnum brósti, vildu teir við egnum orðum siga frá tí, sum nerti við sjúkum og skaðar og tað, sum samband hevði við tey.

Frá fyrsta degi, eg kom heim aftur til Føroya, royndi eg at skriva niður, hvussu sjúklingarnir mál-bóru seg í læknaörindum og seinni, tá ið eg var vorðin ein ritstjóri in Fróðskaparriti og lærari á Sjómannsskúla Føroya og við Náttúrugripasavnið á skeiðunum fyri lærarum, royndi eg at troyta savn mitt.

Men rættiliga illa gekst, tí nútíðin krevur nógv av gjørdum fróðheitum.

Eg leitaði ráð hjá konum vinum, serliga hjá dr. phil. Chr. Matras, professara, og seinri hjá J.H. Winther Poulsen, professara, umframt hjá Arna Olsen, yvirlækna, og eina fremst hjá Johs. av Skarði, háskulakennara. Eg veiti teimum stóra tøkk fyri hesa hjál.

Men eg skilti skjótt, at fragasta leiðin mundi vera at fara aftur í stóra savn — tað savnið við umleið 1 milj. av seðlum, sum

er á Fróðskaparsetrinum. Hetta savn havi eg so lisið alt, sum tað er, og gjørt urdrátt úr.

Vanligt er, at bókur sum henda verða skrivaðar av nevnd, har hvør limur er serkønur á sínum øki. Eingin kann allar dyr at goyma. Tí havi eg, har eg kendi meg ikki fulltrygga, latið hesar serlæknar og onnur kon lisið partar av bókini at gera viðmerkingar til. Tey eru:

Johan Djurhuus, fyrrv. skrivstovustjóri í landsstýrinum (lóggeva viðv. smittandi sjúkum), Jákup Haraldsen, landsapotekari (eitringar, rúseitur), Kari Holm, yvirlækni á landssjúkrahúsinum (eygnalæstir og -sjúkur), Tove Jagt, yvirlækni á landssjúkrahúsinum (alla bókin), Hogni Debes Joensen, landslæknir (skurðsjúkur á og undir huð, huðsjúkur, kynsligar sjúkur), Rodmundur í Lida, yvirlækni á landssjúkrahúsinum (skurðsjúkur á og undir huð, skurðsjúkur í kvíðinum), Óli Mikkelsen, yvirlækni á landssjúkrahúsinum

(eitringar, Elin Mørkøre, yvirlækni á landssjúkrahúsinum (giktsjúkur), Erik Nordero, yvirlækni á landssjúkrahúsinum (hjarta- og æðrasjúkur), Arni Olsen, yvirlækni á landssjúkrahúsinum (sjúkur elvdar av hita, sjúkur í nervalagnum, sinnisbrek og sinnissjúkur, rúseitur), Jógvan Róin, yvirlækni á landssjúkrahúsinum (vanligar igerðarsjúkur, maga- og garnasjúkur), Marnar Simonsen, yvirlækni á landssjúkrahúsinum (bagar hjá konufólki), Jóhannes av Skarði, fyrrv. háskulakennari (alla bókin), Jon á Steig, yvirlækni á landssjúkrahúsinum (lungnasjúkur, blóðsjúk-

